

במה רוגמים ובמה לא רוגמים?

שיחה על פרשת כי תצא

בפרשת כי תצא יש הרבה מצוות. אם לדייק, יש בה שבעים ושתיים מצוות, שזה מספר המצוות הכי גדול בין כל פרשיות התורה. הן דנות במגוון נושאים כגון דיני מלחמה, נושאים הקשורים בחיי יום יום, עניינים שבין אדם לחברו, דיני משפחה, הגינות במסחר, צדק חברתי ועוד. להלן אתייחס לשתי סוגיות:

1. אישה שבויה יפת תואר - זה הנושא הראשון שמופיע בפרשה:

כִּי-תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל-אִיבֶיךָ וַיִּתְּנֶנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִי. יא וְרֵאִיתָ בַשָּׂבִי אִשָּׁת יִפְת-תֹּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקְחָתָּ לָךְ לְאִשָּׁה. יב וְהִבֵּאתָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָה אֶת-רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּה אֶת-צַפְרָנֶיהָ. יג וְהִסִּירָה אֶת-שְׂמֹלֶת שְׂבִיָּהּ מֵעַלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתְךָ וּבְכַתֵּךָ אֶת-אִבֶיהָ וְאֶת-אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעִלְתָּהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה. יד וְהָיָה אִם-לֹא תִפְצֹתָּ בָּהּ וְשָׁלַחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָה בְּכֶסֶף לֹא-תִתְעַמְרָ בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ.

מהניסוח שבתורה אפשר להתבלבל ולחשוב שיש כאן מצוות לקחת אישה שבויה כבת זוג. והרי הכוונה מפסוק י"א היא להתנות. כלומר אם יקרה ותראה בשבי אישה יפה ואם יקרה ותחשוק בה, אז אסור לך לקחת אותה סתם כך, אלא תצטרך לתת לה לעשות כמה דברים שחז"ל סוברים שמטרתם היא לכער אותה בעיניך. ואם בכל זאת עדיין תחשוק בה, אז תיקח אותה בדרך שהתורה אומרת. אני אומר את זה מפני שראיתי, או יותר נכון קראתי, אצל חלק מאויבי ישראל כשהייתי עוד באיראן, שמפרשים את הדברים פירוש לא נכון מתוך כוונה תחילה להציג את אמונת ישראל כאמונה פגומה, אכזרית ולא אנושית. את יתר הפרשנויות המסורתיות והמודרניות על סוגיה זאת אפשר לחפש ולקרוא וכאן אין לי זמן להיכנס לזה.

2. בן סורר ומורה – זאת הסוגיה השלישית בפרשה:

יח כִּי-יְהִי לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנו שָׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם. יט וְתִפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-שַׁעַר מְקוֹמוֹ. כ וְאָמְרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנו שָׁמַע בְּקוֹלֵנוּ זוֹלָל וְסָבָא. כא וְרָגְמָהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְנָמַת וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ.

קודם כל מה זה "זולל וסובא"? רוב המפרשים אומרים אוכל ושותה עד בלי די. בין המפרשים החדשים יש שסובר "סובא" – שסיימו להתפלל ועלו למעלה והוא לא מחכה לקידוש אלא שותה לפני, ו-"זולל" – שלא מחכה לברכת המוציא ואוכל???

עכשיו ברצינות: הסוגיה הזאת קשה לכל אדם נורמלי שיש בו מינימום רגישות לסבל אנושי. כמובן שאפשר להעלות על הדעת מקרה של נערים ונערות סוררים שמפרים את הסדר ואת השקט, וגורמים כאב ראש גדול להוריהם. אלא שכל זה לא מצדיק את דרך הטיפול שהתורה מציינת. הקושי הזה לא נעלם מעיני חז"ל והם עשו הכל כדי להימנע

מלקיים בפועל את המלצת התורה. במסכת סנהדרין העלו החכמים תהיות באשר לאותו בן "סורר ומורה", וקבעו שעליו לעמוד בתנאים רבים שפורטו בדיוק, כולל התנאים שבהם הוא עושה את ה-"מרידה". הם אפילו הגבילו את זמן ביצוע הטיפול לתקופה קצרה. הנה חלק מהדברים שאומרת המסכת:

"בן" ולא "בת" סוררת שאין דרכה להמשך באכילה ושתיה כאיש, בן ולא טומטום ואנדרוגינוס (ב"ב קכ"ו), בן ולא קטן, בן ולא גדול או אפילו סמוך לגבורתו של איש, בן ולא הראוי לקרואו אב (סנהדרין ס"ח:), אלא דווקא מבן י"ג שנה ויום אחד שהביא שתי שערות, ונמשך הזמן הזה לא יותר משלושה חודשים, שזה כל ימיו של בן סורר ומורה לדברי ר' שבת (שם ס"ט). ואינו חייב מי שאינו שומע בקול אביו ואמו להדליק את הנר וכדומה, אלא דווקא שאינו שומע שלא להיות זולל וסובא, ואינו חייב אלא אם יש לו אב ואם, ואם מת אחד מהם אינו חייב. וצריכים אביו ואמו לתפשו ביד שנאמר "ותפשו בו" ואם היה אחד מהם גידם אינו נעשה בן סורר ומורה (שם ע"א). ואם אחד מהם חיגר אינו חייב שנאמר "והוציאו אותו", ואם היה אחד מהם אילם אינו חייב שנאמר "איננו שומע בקולנו". וצריכים אביו ואמו להיות שניהם שווים בקול ובמראה.

שימו לב כמה החכמים מדקדקים בתנאים שהבן הסורר ומורה צריך למלא. ברשות החכמים הייתי מוסיף עוד כמה תנאים:

ילד של אישה חד-הורית לא חייב בדין מפני שכתוב "כי יהיה לאיש..." ובהמשך נאמר "ואמר" והכוונה לשני ההורים וכאן יש רק אם. אם הוא חירש מלידה או התחרש לאחר מכן, הוא לא חייב כי לא רק בקול אביו ואמו הוא לא שומע, אלא בקול אף אחד. אם ההורים והבן גרים במושב או בכפר או אם במקומו אין שער, הדין לא תקף שכן כתוב "והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקומו". אם בעירו יש חולים או מרותקים למיטה מכל סיבה שהיא, הדין לא תקף כי כתוב "ורגמהו כל אנשי עירו". אם הם במדבריות חול שאין שם אבנים, שוב הדין לא תקף שכן צריך לרגום אותו באבנים, ואין צריך לומר שאין זורקים עליו בלוקים או מרצפות או אקרשטיין אלא אבנים. ועוד ...

למה החכמים קבעו את כל הסייגים המחמירים האלה? ברור שזה מפני שהם מסתייגים מדרך הטיפול שהתורה קובעת ומנסים להקשות כמה שיותר על ביצוע גזר דין כזה אכזרי. משל היו אומרים "כבודה של התורה במקומו מונח, אבל אנחנו לא עושים את זה".

אני הייתי מציע כמה דרכי טיפול אחרות: אפשר לקחת לבן הזה את הסלולרי, או לסגור את חשבון הפייסבוק או טוויטר או אינסטגרם שלו וכו'??

וברצינות, סקילת הבן באבנים איננה הדרך החינוכית ל-"בער את הרע מישראל". ואם זה לא מספיק ברור, הרי שהם אמרו שבן "סורר ומורה" לא היה מעולם וגם לא עתיד להיות. זאת אומרת שבמקום לרגום את הבן באבנים, צריך לראות את התמונה הרחבה – זאת

הכוללת את הבן, את ההורים ואת כלל המערכת שנפגעת. החברה ובייחוד המערכת החינוכית צריכות להטות אוזן קשבת להורים, לאמץ ולחבק אותם, וכדי להמעיט את החושך היא צריכה להרבות אור. הן צריכות להעביר את המסר להורים שהם לא לבד במערכה ושגם להורים אחרים יש בעיות דומות, וביחד ועם מאמץ משותף אפשר לפתור את הבעיות.

הכין: ניסן אבדי